

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

ДЕВ'ЯТКО ЮЛІІ СЕРГІЇВНИ

**«Типологія стоматологічної термінології в українській і
англійській мовах та її лексикографічне відтворення»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних
наук**

**за спеціальністю 10.02.21 – структурна, прикладна та
математична лінгвістика**

Сьогодні дедалі більше зацікавлене в науковому вивченні й описі тих проблем вузькоспеціальної термінології, які мають прагматичну вагу в соціумі, впливаючи на його перебіг загалом. Упродовж останніх десятиліть увагу лінгвістів привертає вивчення медичної термінології, оскільки медичні терміни виступають не лише джерелом отримання інформації, але й інструментом глобального розвитку науки й техніки.

Цим зумовлена актуальність рецензованої дисертаційної праці, здійсненої на ґрунтовній фактологічній базі, оскільки у науковій праці розроблено системний підхід до вивчення стоматологічної термінології, який описує методики і практики структурної лінгвістики, застосовано соціолінгвістичний підхід до вивчення термінології та тлумачно-перекладної термінографії для виконання лексикографічного відтворення стоматологічної термінології за допомогою типологічного аналізу, здійснено тезаурусне моделювання та детально описано виявлені лексико-семантичної стратифікації спеціальних термінів.

Наукова новизна забезпечена матеріалом дослідження, оскільки вперше розроблено концепцію укладання англо-українського словника стоматологічних термінів тлумачно-перекладного типу та комплексно зіставлено та досліджено вузькоспеціалізовані стоматологічні термінології української та польської мов.

Важливо зазначити, що дисертаційна праця виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за напрямками “Комунікативно-прагматичні та лінгвокультурні аспекти дослідження мовних одиниць у різних типах дискурсу” (2013–2018 роки, державна реєстрація № 0113U004892) і “Дослідження текстово-дискурсивних одиниць: теоретико-прикладні аспекти” (2010–2019 роки, державна реєстрація № 0118U001787).

У цій дисертаційній праці критично проаналізовано наукову літературу і сформульовано теоретичні положення дослідження стоматологічної термінології української та англійської мов в контексті їх становлення, функціонування та лексикографічної кодифікації, вперше розроблено методологічну базу для виконання лексикографічного відтворення терміносистеми стоматології; сконструювано тезаурусну модель стоматологічної терміносистеми з подальшою лексико-тематичною стратифікацією термінів; встановлено дериваційні і словотвірні типи стоматологічних термінів і визначено типи за шляхами їх поповнення; описано передумови і принципи укладання двомовного тлумачного словника спеціальної термінології; обґрунтовано доцільність авторської концепції англо-українського словника стоматологічних термінів тлумачно-перекладного типу з підготовкою репрезентативного фрагмента майбутнього вузькоспеціального словника.

Безумовно, створений словник свідчить про вагомість і практичну значущість отриманих результатів дослідження, які також можуть бути не лише втілені у викладацькій практиці, підготовці майбутніх лікарів до фахової комунікації, чи у лінгводидактиці, лексикографії, але й у щоденній лікарській комунікації.

Варто зауважити, що заслуговує на схвалення значна за обсягом джерельна база наукової праці: 3130 неповторюваних англійських стоматологічних термінів з їх українськими відповідниками в кількості

3420 (загальна кількість зафіксованих та проаналізованих терміновживань становить 37 500), відібраних методом суцільної вибірки із автентичних англомовних наукових статей, інструкцій для застосування стоматологічних матеріалів, клінічних випадків та лексикографічних видань.

Структура та зміст роботи підпорядковані досягненню основної її мети — *розроблення лінгвістичної концепції укладання англоукраїнського тлумачного словника стоматологічних термінів на основі виокремлення їх лексико-тематичних груп і типів (дериваційних, словотвірних, за шляхами поповнення, за будовою) з лексикографічною презентацією фрагмента такого словника* — й розв'язанню шести логічно взаємопов'язаних поставлених завдань.

Дисертація складається з анотацій двома мовами, вступу, чотирьох розділів із висновками, загальних висновків, значного списку використаних джерел, списку лексикографічних джерел, списку довідникових джерел (6 позицій), списку джерел ілюстративного матеріалу (13 позицій) та 7 додатків, уміщених на 195 сторінках. Загальна кількість використаних джерел нараховує 350 позицій. Кожний розділ розподіляється на кілька підрозділів. Точний вибір методів дослідження та вміле їх використання уможливили успішне виконання поставлених завдань і досягнення мети.

У вступі чітко й аргументовано обгрунтовано головні кваліфікаційні ознаки дисертаційної праці (актуальність, мета, завдання, об'єкт, предмет, джерельна база дослідження, методологія, наукова новизна, практичне й теоретичне значення), подано інформацію щодо кількості публікацій та апробації результатів дослідження.

Детальне опрацювання лінгвістичних джерел дали можливість дисертантці ґрунтовно описати теоретичні засади дослідження (розділ I «Теоретичні та лексикографічні засади вивчення стоматологічної термінології»), при цьому варто наголосити на чіткій систематизації

матеріалу й аргументованих висновках та коментарях. Так, наприклад, аналізуючи та уточнюючи наявні класифікації термінів Ю.С. Дев'ятко стверджує, що необхідно розмежувати поняття терміна і номена (с. 33-34).

З огляду мовознавчого досвіду, уміщеного в тексті дисертаційної праці, стає очевидним, що питання медичної термінології давно цікавлять як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

У другому розділі «Методологічна база для виконання лексикографічного відтворення терміносистеми стоматології» детально визначено покрокову методологію проведення комплексного дослідження стоматологічних термінів: формування теоретичного підґрунтя дослідження, аналіз існуючих підходів до лексикографічного опису термінів, вибірка фактичного мовного матеріалу, здійснення аналізу стоматологічної термінології з точки зору структурного, тезаурусного та лексико-семантичного підходів задля забезпечення системного відображення стоматологічної терміносистеми; перегляд реєстрової частини словника на основі проведеного типологічного аналізу з встановленням лексико-семантичних відношень в межах терміносистеми; анкетне опитування потенційних користувачів словника, підбір українських перекладних еквівалентів, подання дефініції терміна.

Дисертантка слушно визначає ряд лексикографічних вимог, яких слід дотримуватися під час укладання перекладного словника та підбору перекладних еквівалентів (с. 85-86). Імпонує детальний опис принципів укладання англо-українського словника стоматологічних термінів тлумачно-перекладного типу.

Третій розділ «Типологія українських та англійських термінів як основа укладання спеціального двомовного тлумачного словника» присвячений встановленню дериваційних і словотвірних типів стоматологічних термінів на тлі тезаурусного та польового моделювання терміносистеми стоматології, зокрема здійснено їх лексико-тематичну стратифікацію за відповідними галузями.

Цінність становлять укладені відповідно до спеціалізацій стоматологічної науки мікротерміносистеми, як-от: хірургічна, терапевтична, ортопедична, дитяча стоматологія та для спеціальних цілей. Зокрема, авторка слушно зауважує: *«Лексико-тематична стратифікація вузькофахових термінів стоматології шляхом виокремлення груп в межах кожної мікротерміносистеми забезпечить конструювання термінологічного континууму та дозволить максимально повно відобразити цілісну терміносистему і її внутрішньосистемні зв'язки»* (с.115).

У четвертому розділі «Авторська концепція укладання двомовного тлумачного словника стоматологічних термінів» описано процес, принципи укладання англо-українського тлумачного словника стоматологічних термінів, викладено його авторську концепцію та інші релевантні теоретичні й практичні питання вузькофахової термінографічної діяльності.

В аспекті лексикографічного опрацювання стоматологічної термінології дисертантка Ю.С. Дев'ятко формулює чітке визначення тлумачно-перекладного словника стоматологічних термінів: *«лінгвістично-енциклопедичний словник, в реєстрі якого міститься основна термінологія певної галузі знань та подано еквівалентні відповідники іншою мовою і наведено дефініцію того чи того терміна, а також відображено семантичні зв'язки в межах терміносистеми, зафіксованої в словнику»* (с.189).

Зміст наукової праці і логічні самостійні висновки Ю.С. Дев'ятко свідчать про адекватність основного напрямку, мети й методів дослідження. Безперечно, цінними для лексикографічної теорії та практики є наведені в додатках частотні словники.

Багатовекторна за змістом, теоретично обґрунтована дисертаційна праця Ю.С. Дев'ятко закономірно викликає науковий інтерес, певні

міркування та запитання, зокрема привертаємо увагу до окремих аспектів дисертаційної праці, які потребують уточнення чи корекції:

Як свідчить зібраний дисертанткою матеріал, існує чимало лінгвістичних термінів на позначення наукових понять, однак існує потреба у з'ясуванні співвідношення понять, використаних в дисертації як-от: *термін, терміноелемент, термінолексема, терміноодиниця?*

У першому розділі (див. п. 1.4. «Формування української стоматологічної клінічної термінології та анатомічної номенклатури» (с. 59) дисертантка описує шлях метафоричного опису стоматологічних номенклатурних назв, таким чином виникає питання, чи простежувалися у матеріалі дослідження стоматологічні терміни, що є вторинними назвами, утворені шляхом метафоризації?

Також варто було б більше уваги приділити у дисертаційній праці завданням, які передбачають порівняльну характеристику стійких термінологічних словосполук у галузі стоматології.

Авторка дисертаційної праці, на нашу думку, надміру захоплюється пасивними конструкціями (наприклад, див. с. 41: «здійснювалася відбір...», див. с.42 «сфера медицини висвітлювалася та регулювалася...» та ін.); трапляються також поодинокі друкарські, стилістичні огріхи та русизми (наприклад, див. с.108 «включає ...»).

Висловлені міркування й запитання не стосуються концептуальних засад дисертаційної праці, не зменшують її вагомості, наукової цінності й практичного значення. Логічні та самостійні висновки свідчать про адекватність основного напрямку, мети й методів дослідження.

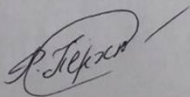
Безперечно, цінними для лексикографічної теорії та практики є наведені в додатках фрагменти словника. Зміст наукової праці Ю.С. Дев'ятко є достовірним, самостійним, завершеним дослідженням актуальної в сучасній лінгвістиці теми, свідчить про високий фаховий рівень філологічної підготовки її авторки, заслуговує на позитивну оцінку.

Слід відзначити належне оформлення дисертації та повноту висвітлення її змісту й результатів дослідження в авторефераті та 11 публікаціях (у тому числі 1 праця – у виданні, що індексується наукометричною базою Scopus, 4 – у фахових виданнях України, 5 – у збірниках наукових праць, 1 – у наукових періодичних виданнях інших держав).

Основні положення праці достатньою мірою апробовані на 6 міжнародних наукових конференціях, географія яких доволі широка (Одеса, Львів, Рівне, Черкаси, Острог, Варшава).

Дисертаційна праця «Типологія стоматологічної термінології в українській і англійській мовах та її лексикографічне відтворення» є ґрунтовним завершеним дослідженням, що відповідає паспорту спеціальності 10.02.21 – структурна, прикладна та математична лінгвістика, вимогам ДАК України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів від 24.07.2013 № 567, а її авторка — Юлія Сергіївна Дев'ятко— заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.21 – структурна, прикладна та математична лінгвістика.

Кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
прикладної лінгвістики
Інституту комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
НУ «Львівська політехніка»

Р.-Ю.Т. Перхач

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ КАДРІВ